

prema ruskom, reći će neki – prema srpskom uzoru). I sam je autor ovog članka u djetinjstvu, zahvaljujući matičaru, prepisivaču iz crkvenih knjiga dobio novi oblik imena Vaso, dok ostali Ukrajinci s izvornim imenom Василь nose ime Vasilj.

Razumljiva je želja pripadnika nacionalne manjine da se ne izdvajaju iz sredine u kojoj žive, da ni imenom ne “strše”, ali oni neće prihvatiti nametanje oblika iz trećeg jezika, iz tuđe tradicije. Zato imena kao što su: Микола, Микита, Сергій, Андрій, Дмитро nije preporučljivo pisati Nikolaj, Nikita, Sergej, Andrej, Dimitrij nego Mykola (Mikola), Mykyta (Mikita), Sergij, Dmytro (Dmitro).

Hrvati se ne slažu da Osijek bude Osek, Ukrajinci neće da Львів bude Львов, odnosno Lvov. Микола, ne može biti Njokolaj (Nikolaj), nego Mykola (Mikola). Dakako, ostaje još otvoreno pitanje koja su ukrajinska imena hrvatski egzonomi, ali budući da na nj nije jednostavno odgovoriti, to ostavljam za drugu priliku.

Sažetak

Vaso Strehaljuk, profesor, Đurđevac

UDK 801.1:808.62, stručni članak

primljen 3. 12. 1996., prihvaćen za tisak 17. 1. 1997.

Transfer of Ukrainian Terms into Croatian Latin-script Form

Author discusses the spelling of Ukrainian origin words in Croatian.

PITANJA I ODGOVORI

JE LI POZDRAV POMOZ(I) BOG HRVATSKI?

 itateljici D. R. pozdrav *pomoz Bog, pomoz Bog* – čini se da “nije baš hrvatski”, jer podsjeća na srbijanski pozdrav u vojskama i paravojskama, *pomoz Bog, junaci*.

Na to valja odgovoriti da u hrvatskom jeziku postoji i pozdrav *pomoz(i) Bog*. Evo samo nekoliko primjera:

U našoj Hervatskoj ruci kad se srite

nazivaju dobro jutro dobra večer, oli do-bar večer! dobra sriča! pomoz Bog! a u nikim mistim kažu, faljen Isus! a drugi mu odgovori, vazda! Kadgod od milinja skinu kapu, te se izljube i zagerle. (Zora dalmatinska, 15. I. 1844., 21. – 22. – K. [= Ante Kuzmanić].) – Na tim kolim nek se stara / Naša majka napred vozi, / Da nam k sreći put otvara! / U to ime Bog pomoz! (P. Stoós, Danica ilirska, 10. 1. 1863., 2.) – Bog pomoz i našoj slozi (geslo nad tom pjesmom). – Kapetan od-

zdravlja i sa "pomoz Bog" i "dobru večer, sinko!" "U dobri čas!" itd. (J. E. Tomić, Pošurice, 1887., 106.) – "Pomoz Bog, Pero!" pozdravi ga Stojan s pouzdanjem, kao da su već stari znanci. / "Bog pomogo!" odvrati Pero prijaznim glasom. (Isti, Manja djela, I, 1907., 64.) – Josip i njegova hrpa nađu se kod njih. / – Pomoz Bog, kumovi! / – Bog pomogo, brate – odzdravljaju oni veseli i nasmijsani. (J. Kosor, Izabrane pripovijesti, 1950., 158.) – Svećenik se dobrodušno nasmiješ i pristupi kopačima. / – Pomoz Bog pri poslu! (W. St. Reymont, Seljaci, I, 1928., 8., preveo J. Benešić.) – Pomoz' Bog u ovaj poštenu dom! (ulazeći u tuđu kuću) s desnom nogom naprijed da se sinovi rađaju, a djevojke udavaju. (M. Kušar, Narodno blago, 1993., 194.) – Brodovi u prolazu pozdravljaju stari grad topovskim hicima: "Bum!" a grad im uzvraća topovima: "Bum!" jer tako topovi kazuju "Dobar dan!" i "Pomoz' Bog!" (...) a Danci se i Švedi pozdravljaju sa "Dobar dan!" i "Pomoz' Bog!" ali ne topovskom paljbom, već prijateljskim stiskom ruke, (...) (H. C. Andersen, Slikovnica bez slika, 1986., 45., preveo J. Tabak; – Danac Holger; izdanje Priče, 1962., 11., piše bog).

Za primjer upotrebe crtice (crte) umjesto navodnika, u Hrvatskome pravopisu iz 1944. dano je u t. 585. ovo:

– Pomoz Bog, kume! – pozdravi Petar.

Evo i nekoliko primjera iz Seljačke bune Augusta Šenoa (Sabrane pripovijesti, IV, 1885.):

"Pomoz Bog, djevojko!" viknu Uskok (...) (339.) – Pomoz Bog, gospodo! (340.) – "(...) U naše zdravlje, u našu sreću! Pomoz nam Bog!" / "Pomoz nam Bog!" odazvaše se svi (...) (348.) – "Nož se okrenuo proti nam," iztisnu Heningo-

va, "pomoz nam Bog!" (354.) – "Pomoz Bog, braćo!" pozdravi ih Ilija. (357.)

Iste je vrijednosti i pozdrav *pomoz(i) Bože*, gdje je nominativ popravljen u vokativ (pa bi to zapravo po tome bilo *pomoz(i), Bože*) – jer današnjem čovjeku (i prijašnjem) to može izgledati *ispravnim*. No može se pomišljati i na narodne izričaje (primjerice, iz narodnih pjesama), u kojima se umjesto nominativa upotrijebi vokativ (najčešće to bude radi ritma, da se dobije potreban broj slogova).

Tiho jaši, djevojku pozdravlja: / "Pomoz Bože, samotna djevojko!" / (...) / I pogleda Adela do majke, / Pa odzdravi stidno i plašljivo: / "Bog dô dobro, ugledna kaduno!" (L. Botić, Pjesme, 1885., 154.) – "I to sam dočekao nakon živog sata hoda, ali sada opet Bože pomoz!" – jada se Kuzman. (I. Cepelić, Malo šale – nešto zbilje, 1936., 33.)

U prvom se primjeru vidi da bi bilo upravo tako, da to nije 'pomoz, Bože, samotna djevojko', jer zašto bi se tako obraćalo istovremeno i istim pozivom i Bogu i samotnoj djevojci. U drugom primjeru može se razumjeti i tako da govoritelj zaista zaziva Boga.

Preinaka može dovesti i do slučaja kao što je ovaj:

– Pomaže bog! – zazove visokim glasom Mrkoglava i naperi oko i uho. (M. Božić, Neisplakani, 1955., 15.)

Nego, *pomoz(i) Bog* ili sraslica *pomoz(i) bog* pojavljuje se i u primjerima kao što su ovi, za čovjeka kojega govoritelj ne poznaje:

Mislio sam katkad, je li ovo pravo, da ja radim, a da drugom nosim, koji mi nije ni rod ni pomozbog. (A. Nametak, Bajram žrtava, 1931., 7.) – (...) a pošao je [feldkurat Matyáš] u baraku među bolesnike, koji boluju od kolere, da podijeli posljednju pomast nekom bolesniku,

koji mu nije ni rod ni pomoz bog! (J. Hašek, Doživljaji dobrog vojaka Švejka za svjetskog rata, I, 1953., 151., preveo Lj. Jonke.)

U hrvatskom frazeološkom rječniku Josipa Matešića (1982.) dana su i ova dva primjera za frazem *ne biti* (komu) *ni rod ni pomozbog* (*pomozibog*) 'ne biti ni u kakvu srodstvu / ni u kakvoj vezi s kim':

Mazga mi nije ni rod ni pomozbog. (Julije Benešić) – *On zna s kakvom je mukom to golemo znanje stekao, pa hoće da ga i nama po istoj cijeni proda. a pogotovo kad mu nismo ni rod ni pomoz bog.* (Ivan Raos)

U polaznom *pomozi Bog* glagol je u starinskom obliku imperativa za 3. lice jednine – dakle to je 'neka Bog pomogne', što je očito blisko optativnom *pomogao Bog* (za što usporedi navedene primjere iz djela L. Botića, J. E. Tomića i J. Kosora). Taj je oblik bio jednak obliku 2. osobe (i međusobno su bili jednaki oblici 2. i 3. osobe množine). Takvi imperativni oblici u hrvatskom su jeziku

danas rijetki, ali se ipak sreću – osim u književnosti, imamo ih naprimjer u Očenašu, gdje su to *sveti se (ime Tvoje), dođi (kraljevstvo Tvoje), budi (volja Tvoja)*. Da oni i danas žive izvan Očenaša, dođuše, ne baš preživahnim životom, ali žive, to se vidi i po njihovoj upotrebi u sasvim običnu jeziku, npr. u izrazu *Pravo ti budi* (npr. HT 2, 13. XII. 96., podnapiš). O tim imperativima možemo pročitati ono osnovno na primjer u *Povijesnom pregledu, glasovima i oblicima hrvatskoga književnog jezika (nacrti za gramatiku)* (1991., glagole opisao S. Babić). Tako je jedan od pet primjera upravo *Pomoz' Bog*, a zbog drugih takvih primjera upućuje se na knjigu *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* R. Katičića, a takvih primjera ima i u *Hrvatskoj gramatici* autora iz Zavoda za hrvatski jezik (³1995.). No ti imperativi zaista su zanimljivost za sebe pa će o njima biti i jedan poseban, veći članak.

Alemko Gluhak

OSVRTI

VELIKO SLOVO U BILJNIM NAZIVIMA

Na ovaj me je osvrt potaknula pojava jednog udžbenika iz botanike u 1996. godini, u kojem je naziv jedne biljne vrste izveden od vlastitog imena napisan malim slovom. Kako je sličan slučaj u tiskovinama zabilježen već i prije, smatrao sam da će biti korisno da se na to pravopisno pitanje osvrnem malo opširnije.

Jedno poglavlje u Međunarodnom botaničkom kodeksu iz 1972. – Glava VI – posvećeno je pravopisu biljnih naziva. Prema pravopisnim pravilima Međunarodnog botaničkog kodeksa nazivi rodova, kao i sve više taksonomske jedinice, pišu se velikim početnim slovima dok se vrsteni pridjevci pišu malim slovom, npr. razred Magnoliatae ili Magnoliopsida, red Laurales, porodica Lauraceae, rod *Primula*, vrste *Primula kitaibeliana*, *Euphorbia wulfenii*, *Quercus robur*, *Genti-*